

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ РИЗИКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Потоцька Ю. І.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,

м. Харків

«Суспільство ризику» – концепт, який привертає увагу до постійного виробництва ризиків у сучасному суспільстві та непередбачуваності його майбутнього. Філософська та соціологічна думка (У. Бек, Е. Гіденс, Н. Луман, А. Вілдавскі та ін.) вказує на такі чинники зростання ризиків, як техногенний характер цивілізації, розвиток «небезпечного знання», ускладнення соціальних структур тощо. Зокрема мова йде про екзистенціальні ризики, які загрожують існуванню людства. Концепції безпеки намагаються враховувати розмаїття викликів військово-політичного, соціально-економічного, інформаційного характеру за умов нелінійної динаміки розвитку цивілізації.

Дослідники суспільства ризику розглядають не тільки об'єктивні чинники, але й культурно-психологічну складову проблеми, специфіку сприйняття ризику соціумом і окремими індивідуумами. Безперечно, ставлення до ризику залежить від соціальної стратифікації (майнового стану, освіченості, приналежності до владних кіл, що забезпечує доступ до інформації, тощо). Проте можна виокремити деякі загальні положення щодо сучасного сприйняття ризиків.

Суспільство на цій стадії розвитку відрізняється особливою моральною атмосферою – «кліматом ризику» (Е. Гіденс) . Якщо раніше пріоритетом було

подолання нерівності, боротьба за соціально-економічну справедливість, то тепер – захист безпеки. Причому тривога поширюється на усі верстви населення, оскільки у самому ризику немає класового (У. Бек). Експерти в певній області через вузьку спеціалізацію також не можуть вірно оцінювати погрози, які існують в інших областях, і таким чином, часто знаходяться в ситуації пересічної людини.

Навіть якщо визнати, що сучасне повсякденне життя не є більш небезпечним, ніж життя попередніх поколінь, постійно оцінювати ризики для людини стає звичною, іноді майже непомітною справою (Е. Гіденс).

Ієрархія цінностей, у якій на першому місті знаходиться саме безпека, є адекватною християнській традиції есхатологічних очікувань глобальних катастроф, кінця історії цього світу. Глобалізація веде до того, що загрози, які раніше мали локальне значення, набувають міжнародного характеру, тому людина привчається мислити у термінах цивілізаційних, планетарних проблем.

Культурна ситуація початку ХХІ ст., яку визначають як постсекулярну, постпостмодерну, легалізує «наївну віру», «нову щирість», «нову серйозність», чуттєвість, ентузіазм на противагу «застарілому» іронізму постмодерна. Навіть позиція інтелектуалів змінюється. Так Б. Латур вважає, що скептичні настрої більш притаманні «простим людям», а інтелектуали, навпаки, не соромляться бути довірливими, захищати віру. З цієї точки зору справа не в тому, що існує вульгарний критицизм, а у тому, що взагалі критика авторитетів стає вульгарною.

Звісно, в умовах керованого інформаційного впливу владні структури формують зразки сприйняття ризиків. При цьому загальна тенденція, очевидно, є такою, що інформація щодо існування загроз сприймається серйозно. Маркером сучасного суспільства є те, що навіть значні соціально-побутові та правові обмеження, обумовлені міркуваннями безпеки, зустрічаються з розумінням, підтримуються та контролюються ентузіастами, а скептичне ставлення до ризиків кваліфікується як відстале, безвідповідальне та небезпечне.